

Mobiel telefoongebruik tijdens ouder-kind interacties:

Een kwantitatieve analyse van de invloed van telefoongebruik op ouderlijke responsiviteit en een kwalitatief onderzoek naar de motieven, attitudes en bewustzijn van ouders ten aanzien van deze problematiek

Kelly Haens

Masterscriptie

Communicatie- en Informatiewetenschappen

Specialisatie Bedrijfscommunicatie en Digitale Media

Begeleider: Dr. M. M. P. Vanden Abeele

Tweede lezer: L. Verheijen, MA

05/03/2018

Mobiel telefoongebruik tijdens ouder-kind interacties:

Een kwantitatieve analyse van de invloed van telefoongebruik op ouderlijke responsiviteit en een kwalitatief onderzoek naar de motieven, attitudes en bewustzijn van ouders ten aanzien van deze problematiek

Kelly Haens

Tilburg University

Samenvatting

Recent onderzoek suggereert dat de responsiviteit van ouders ten aanzien van hun kind daalt wanneer ze een mobiele telefoon gebruiken. Het doel van de studie was om deze bevindingen te repliceren en verder in kaart te brengen. Door middel van systematische observaties onderzochten we of er inderdaad een verminderde ouderlijke responsiviteit is door telefoongebruik, en door middel van vervolginterviews met ouders verkregen we meer inzicht in motivaties van ouders voor en hun gedragingen rondom telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen. Voor het onderzoek werden 28 ouder-kind paren geobserveerd, en 7 ouders met jonge kinderen geïnterviewd. Uit de observatiestudie bleek dat een hogere intensiteit van mobiel telefoongebruik de ouderlijke responsiviteit verminderde. Uit de interviewstudie kon, ondanks de verscheidenheid van meningen en ervaringen onder de ouders, een eerste beeld geschetst worden van de rol van de mobiele telefoon in de hedendaagse opvoeding. Zo wordt de telefoon vaak gebruikt voor opvoedingsgerelateerde handelingen, kunnen de attitudes van ouders tegenover mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen verbonden worden aan hun habitueel gebruik, en heeft de mobiele telefoon in alle huishoudens geen plek aan de eettafel. Omdat een verminderde ouderlijke responsiviteit negatieve gevolgen kan hebben voor jonge kinderen, voornamelijk met betrekking tot hun sociaal en cognitief ontwikkelen, zijn de resultaten van deze studie interessant voor ouders en (zorg)instellingen die rondom opvoeding werken, zoals de GGD en basisscholen.

Sleutelwoorden: ouder-kind interacties, mobiel telefoongebruik, ouderlijke responsiviteit, observaties, interviews, theorie van gepland gedrag, threaded cognition

Introductie

De mobiele telefoon heeft een centrale positie ingenomen in ons dagelijks leven. Onderzoek naar de impact van de mobiele telefoon suggereert dat door ons toenemend telefoongebruik, onze offline interacties onder druk komen te staan, omdat we tijdens interacties vaak met onze telefoon in de weer zijn (Abeele, Antheunis & Schouten, 2016). Dit fenomeen is ook terug te vinden in de hedendaagse opvoeding van jonge kinderen (Steiner-Adair & Barker, 2013). Volgens ouders vermindert de aandacht voor hun kinderen wanneer ze hun mobiele telefoon gebruiken. Dit blijkt uit eerdere onderzoeken, bijvoorbeeld uit de studie van Hiniker et al. (2015). Door de verminderde aandacht wordt de ouderlijke responsiviteit, ofwel het gepast en tijdig reageren op aandachtsvragen van kinderen, aangetast. In deze introductie zal kort besproken worden wat er tot op heden onderzocht is inzake dit fenomeen, waarom het relevant is om hierop verder te bouwen, en hoe de huidige studie dit aanpakt.

Recente onderzoeken, waarin ouder-kind interacties geobserveerd werden, tonen aan dat het mobiel telefoongebruik van ouders een effect heeft op de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van hun kinderen. Zo vond Telgen (2017) dat het mobiel telefoongebruik van ouders het ouderlijk reactievermogen negatief beïnvloedt. Hiniker et al. (2015) vonden een verschil tussen ouders die wel of geen mobiele telefoon gebruikten in hun responsiviteit ten aanzien van hun kinderen in de speeltuin. Uit de studie bleek dat ouders die hun mobiele telefoon gebruikten, minder in staat waren op hun aandacht-vragen kind te reageren. Uit een andere studie, die van Radesky et al. (2014), bleek dat tijdens fastfood maaltijden een groot deel van de geobserveerde ouders hun mobiele telefoon gebruikten in het bijzijn van hun kinderen. Dit gebruik leidde tot provocatief gedrag van kinderen om de grenzen van hun ouders te testen en aandacht op te eisen.

Hoewel het aantal studies naar de invloed van het mobiel telefoongebruik door ouders op hun ouderlijke responsiviteit tot op heden beperkt is, zijn de studies eenduidig in hun conclusies: uit de genoemde studies kan namelijk geconcludeerd worden dat er negatieve verbanden bestaan tussen de aanwezigheid van de mobiele telefoon in de hedendaagse opvoeding en de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van jonge kinderen. Toch blijven ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen. Volgens Goossens (2015) gebruiken ouders hun mobiele telefoon omdat ze de gewoonte hebben ontwikkeld deze te gebruiken, omdat ze behoefte hebben aan sociaal contact en/of informatie, en omdat ze zich gedwongen voelen op inkomende berichten te reageren.

Naast de beperkte onderzoeken naar het effect van mobiele telefoongebruik op ouderlijke responsiviteit (Telgen, 2017; Hiniker et al., 2015; Radesky et al., 2014) is onderzoek naar de motieven voor mobiel telefoongebruik van ouders ook schaars (Goossens, 2015; Hiniker et al., 2015). Echter blijkt uit deze onderzoeken de ernst van het mobiel telefoongebruik van ouders binnen de opvoeding. Daarom bouwt de huidige studie verder op deze kennis.

In de meest recente studie, uitgevoerd door Telgen (2017), is een observatieschema gebruikt om systematische observaties van het fenomeen mogelijk te maken. Dit schema zal in de huidige studie verder worden toegepast om zo de studie van Telgen te repliceren, waarbij een beperking van die studie in acht genomen zal worden. Telgen (2017) heeft immers voorafgaand aan de observaties toestemming gevraagd aan de ouders voor hun deelname. Door dit vooraf te vragen, wisten de ouders dat de bekeken werden en is hun gedrag mogelijk beïnvloed. Volgens Tai (2012), is het verkrijgen van een nauwkeurige gedragsobservatie alleen haalbaar door zo weinig mogelijk, of geen, informatie te verstrekken. Dit is de reden waarom de huidige studie

streeft om licht te werpen op het daadwerkelijke mobiel telefoongebruik van ouders rondom hun kinderen, en dit zal gedaan worden door de ouders pas achteraf van de observatie te informeren. Op basis van de observaties kunnen een eerste en tweede onderzoeksvraag (OV), van deze kwantitatieve studie, beantwoord worden:

OV1: *Met welke frequentie en duur gebruiken ouders hun mobiele telefoon in de buurt van hun kinderen?*

OV2: *In hoeverre beïnvloedt het telefoongebruik van ouders de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van hun kinderen?*

Deze manier van systematische observaties afnemen heeft beperkingen in de zin dat ze weinig meer doen dan alleen vaststellen of, en in welke intensiteit een fenomeen zich voordoet. Ze geven geen inzicht in, bijvoorbeeld, de achterliggende motivaties om bepaald gedrag te vertonen. Om dus verder inzicht te bieden in de motivaties van ouders om hun mobiele telefoon te gebruiken in het bijzijn van kinderen, zal er dan ook een tweede, kwalitatieve studie uitgevoerd worden. Derhalve luidt de derde onderzoeksvraag:

OV3: *Wat zijn de motieven van ouders om hun mobiele telefoons te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen?*

In het volgende hoofdstuk zullen de ouderlijke responsiviteit en de motieven voor het mobiel telefoongebruik van ouders verder behandeld worden. De eerste studie zal zich richten op de observaties van ouders, de tweede studie verdiept zich in de opinies en ervaringen van ouders. Resultaten zullen besproken en conclusies getrokken worden om zo bij te dragen aan de huidige kennis over mobiel telefoongebruik tijdens ouder-kind interacties.

Theoretisch kader

Telefoongebruik van ouders en ouderlijke responsiviteit

Het doel van de eerste studie is om na te gaan of het mobiel telefoongebruik van ouders invloed heeft op de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van hun kinderen. Daarnaast beoogt deze studie inzicht te geven in de mate en duur van het telefoongebruik van ouders om de mogelijke ernst van dit fenomeen in kaart te brengen.

Ouderlijke responsiviteit. Er is een terechte bezorgdheid over het toenemende mobiele telefoongebruik van ouders omdat verschillende studies, zoals bijvoorbeeld die van Telgen (2017), Meijl (2017) en Radesky et al. (2014), aan hebben getoond dat telefoongebruik in het bijzijn van kinderen de ouderlijke responsiviteit tegenover de kinderen verminderd. Om te kunnen begrijpen hoe dit proces werkt, is het van belang ouderlijke responsiviteit te definiëren.

Ouderlijke responsiviteit is het consistent en direct uiten van affectie en acceptatie jegens het kind. Het bestaat uit vijf verschillende elementen: (1) het snel reageren op een uiting van het kind dat wordt herkend als een noodsignaal; (2) het troosten van het kind wanneer het overstuur is; (3) het beschikbaar zijn voor interactie met het kind; (4) het interpreteren van de acties van het kind; en (5) het begeleiden van het kind in de handelingen die het doet om de cognitieve ontwikkeling te bevorderen (Landry, Swank, Assel, Smith, & Vellet, 2001).

Zoals omschreven door Landry et al. (2001), is ouderlijke responsiviteit dus van belang voor de ontwikkeling van het kind. Door een gepaste en snelle reactie te geven wanneer het kind om aandacht vraagt, ervaart het kind dat zijn/haar behoeftes van belang zijn. Dit gevoel van behagen bevordert de interesse van het kind om zijn/haar signalen voort te zetten en zich op deze manier cognitief en sociaal verder te ontwikkelen (Landry et al., 2001).

Uit andere onderzoeken, niet gericht op ouder-kind interacties, blijkt dat wanneer een persoon in sociale settings met zijn/haar mobiele telefoon bezig is, dit tot een verminderde kwaliteit van de interactie leidt (Ling, 2008; Abeelee, Antheunis & Schouten, 2016). Vergelijkbaar met een verminderde ouderlijke responsiviteit jegens een kind wanneer de ouder een mobiele telefoon gebruikt. Een verklaring voor deze verminderde kwaliteit van interacties is dat interacties eronder lijden wanneer de interactanten aan multitasking doen.

Multitasking. Multitasken betreft het uitvoeren van twee of meer taken op hetzelfde moment. De theorie van threaded cognition kan verklaren waarom het multitasken van mobiel telefoongebruik met het passen op een kind de ouderlijke responsiviteit kan hinderen (Salvucci & Taatgen, 2008). De theorie van threaded cognition stelt namelijk dat we onze hersenfuncties maar voor één taak tegelijkertijd kunnen gebruiken, in het bijzonder wanneer deze taken dezelfde onderliggende fysieke- of hersenfuncties vereisen. Hierdoor gaan lopen en praten moeiteloos, aangezien deze twee taken andere hersenfuncties vereisen, terwijl lezen en gelijktijdig luisteren vrijwel onmogelijk is.

De theorie van threaded cognition kan dus verklaren waarom mobiel telefoongebruik de ouderlijke responsiviteit hindert. Hiniker et al. (2015) observeerden ouders in speeltuinen. Uit hun observaties bleek dat in acht van de 70 gevallen waarbij een ouder de mobiele telefoon gebruikte, er geen aandacht aan de kinderen werd geschonken wanneer hierom gevraagd werd. Radesky et al. (2014) observeerden ouders in restaurants en vonden dat ouders die volledig in beslag waren genomen door hun mobiele telefoon vaker negatieve reacties op de aandachtsvragen van hun kinderen gaven. Ouders hebben ook zelf aangegeven dat ze het

moeilijk vinden zowel op hun mobiele telefoon als op hun kinderen te kunnen reageren (Hiniker et al., 2015).

Het lijkt dus dat het moeilijk is voor ouders om hun aandacht gelijktijdig over zowel de mobiele telefoon als het kind te verdelen. De theorie van threaded cognition blijkt met andere woorden een mogelijke verklaring te zijn voor de verminderde ouderlijke responsiviteit ten aanzien van kinderen door mobiel telefoongebruik. Om meer duidelijkheid te creëren omtrent het fenomeen van ouderlijke responsiviteit, is het belangrijk om in eerste instantie in kaart te brengen hoe vaak ouders hun mobiele telefoon gebruiken wanneer ze op een kind passen. Hier zijn eerdere studies naar verricht.

Telefoongebruik van ouders. In een eerste studie verricht door Radesky et al. (2014), gebruikten 40 van de 55 geobserveerde ouders hun mobiele telefoon tijdens het eten in een restaurant. Van deze ouders gebruikten 16 de telefoon continue: ze aten en praatten terwijl ze vrijwel aan één stuk door interacties hadden op de mobiele telefoon. Hiniker et al. (2015) hebben observaties verricht in speeltuinen om te onderzoeken hoe ouders en verzorgers in deze omgeving hun mobiele telefoons gebruiken. Van de 111 geobserveerde verzorgers gebruikte 41% hun mobiele telefoon niet. Van de verzorgers die hun mobiele telefoon wel gebruikten tijdens de observaties was dit vaak voor een korte periode, namelijk bij 30% van de verzorgers onder de 10 seconden. In beide voorgaande studies gebeurden de observaties bij gezinnen met kinderen tussen de leeftijd van 0 en 10 jaar. Onderzoek naar gezinnen met jonge kinderen is dusver schaars. Telgen (2017) observeerde daarom 25 Nederlandse ouder-kind paren waarbij de kinderen maximaal 5 jaar oud waren, in speeltuinen en wachtruimtes. Van de 25 ouders, gebruikten zeven hun mobiele telefoon in de wachtkamer of speeltuin. Tevens was dit gebruik

van korte duur. Naast de duur en frequentie van telefoongebruik, zijn de meest voorkomende activiteiten die de ouders uitvoeren op hun mobiele telefoon: bellen; mailen; fotograferen; en het gebruik van sociale media applicaties, zoals Facebook (Hiniker et al., 2015).

De resultaten van Telgen (2017) wijken enigszins af van de resultaten van Hiniker et al. (2015) en Radesky et al. (2014). In de studie van Telgen (2017) lijkt het telefoongebruik van ouders aanzienlijk minder en van kortere duur te zijn. Dit zou kunnen komen doordat er een cultureel verschil bestaat, aangezien die studie van Telgen in Nederland verricht is, en de twee andere studies in Amerika. ook kan het te maken hebben met de specifieke setting (i.e., fastfood restaurant versus consultatiebureau) en populatie (i.e., leeftijd van kinderen). Dit verschil zou tenslotte ook kunnen komen doordat de ouders in de studie van Telgen (2017) voorafgaand aan de observaties om toestemming gevraagd werden, waardoor ze wisten dat ze bekeken werden. Wanneer mensen weten dat ze bekeken worden, kunnen ze ander gedrag vertonen. Ze vertonen meer sociaal geaccepteerd gedrag (Tai, 2012), bijvoorbeeld ouders die ineens geen of weinig mobiel telefoongebruik vertonen. Het zou kunnen dat de ouders in de studie van Telgen (2017) hun telefoon expres minder of niet gebruikt hebben omdat ze zich ervan bewust waren bekeken te worden.

De huidige studie streeft ernaar om een realistisch beeld te schetsen van de mate waarin ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van kinderen. Hiertoe is het belangrijk dat ouders zich niet bewust zijn van het feit dat ze geobserveerd worden, zoals in de studies van Radesky et al. (2014) en Hiniker et al. (2015) gebeurde. De eerste onderzoeksvragen van deze studie zijn dan ook:

OV1: *Wat is de frequentie waarin en de duur waarmee ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen?*

OV2: *In hoeverre beïnvloedt het telefoongebruik van ouders de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van hun kinderen?*

Zoals hierboven werd aangegeven, tonen eerdere studies dat telefoongebruik de ouderlijke responsiviteit aantast. Op basis van het voorafgaande onderzoek verwachten we het volgende:

H1: *Ouders die hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kind vertonen een lagere ouderlijke responsiviteit dan ouders die hun mobiele telefoon niet gebruiken (m.a.w., between-subjects vergelijking).*

H2: *Bij ouders die hun telefoon gebruiken, zien we een negatieve relatie tussen de mate van mobiel telefoongebruik en de responsiviteit van ouders: hoe intensiever het telefoongebruik, hoe lager de responsiviteit (m.a.w., within-subjects vergelijking).*

Redenen voor mobiel telefoongebruik

Tot op heden is het nog onduidelijk in hoeverre ouders zich bewust zijn van hun eigen telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen, wat hun motieven zijn om zich zo te gedragen, en in welke mate zij hier zelf bezorgd over zijn. Het doel van deze tweede studie is om de opinies, motieven en ervaringen van ouders over hun mobiel telefoongebruik in kaart te brengen. Een eerste theorie die hier inzicht in geeft is de ‘uses & gratifications’ theorie. Deze theorie richt zich op het achterhalen van de motieven die verklaren waarom de mens (sociale) media gebruiken.

Uses & gratifications theorie. De uses & gratifications theorie is een benadering om meer inzicht te verkrijgen in hoe en waarom mensen specifieke media gebruiken om aan bepaalde behoeftes te voldoen (Katz, Bluhmer & Gurevitch, 1973). Een eerste uitgangspunt van de theorie is dat mediagebruikers actief zijn: ze kiezen bewust voor een bepaald medium om aan een behoefte te voldoen. Dit medium is dan ook ‘in strijd’ met andere vormen of kanalen van behoeftebevrediging, zoals hobby’s of andere media, want als het medium niet voldoet, wijkt de gebruiker uit naar een andere activiteit of medium. Een tweede uitgangspunt is dat mensen verwachtingen hebben (gratificaties) van een medium en daarom gemotiveerd zijn om het medium te blijven gebruiken. De uses en gratifications theorie veronderstelt dat mensen in staat zijn om hierover bewust te reflecteren. Deze motivaties voor mediagebruik zullen verder bestudeerd worden in het huidige onderzoek.

Motieven van ouders

Het huidige onderzoek naar telefoongebruik tijdens ouder-kind interacties geeft een beperkt inzicht in de motivaties van ouders voor telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. In het onderzoek van Hiniker et al. (2015) gaf een grote groep van ouders aan zowel opvoeding gerelateerde handelingen te verrichten op hun mobiele telefoon als hun telefoon te gebruiken voor persoonlijke doeleinden wanneer ze de telefoon gebruikten in het bijzijn van hun kind. Wat betreft opvoeding gerelateerde handelingen gaat het dan bijvoorbeeld om het gebruik van de telefoon voor het in de gaten houden van de tijd, het coördineren met andere ouders voor ‘playdates’ en het nemen van foto’s van de kinderen. Met betrekking tot het persoonlijke mobiele telefoongebruik van ouders, is er één voorname motivatie die dit gebruik stimuleert: verveling. Terwijl de kinderen, bijvoorbeeld, spelen in de speeltuin moeten ouders wachten. Het

gebruik van een mobiele telefoon is een manier waarop ouders de verveling van het wachten tegengaan.

De huidige studie gebruikt het perspectief van de uses & gratifications theorie om verder te onderzoeken waarom ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen. Hierdoor wordt verondersteld dat ouders behoeften hebben die ze willen vervullen terwijl ze eigenlijk met hun kinderen zijn, bijvoorbeeld sociaal contact zoeken met vrienden/familie, en dat deze behoeften van zo'n groot belang zijn dat de kinderen er soms minder aandacht door krijgen. Vandaar de volgende onderzoeksvraag:

OV3: *Welke motieven hebben ouders voor mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen?*

Naast het onderzoeken van de motieven die ouders hebben om hun mobiele telefoon te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen, is het ook van belang te onderzoeken in welke mate ouders zich bewust zijn van hun gedrag omtrent mobiel telefoongebruik en hoe ze hier zelf tegenover staan, dus wat hun attitudes zijn. Zowel bewustzijn als attitudes over gedrag zijn immers belangrijke antecedenten voor het tonen van bepaald gedrag, aldus de theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1985).

Theorie van gepland gedrag. De theorie van gepland gedrag stelt dat gedragingen tot stand komen vanuit drie kernaspecten die gedrag beïnvloeden. Deze zijn: (1) attitude, de meningen van individuen, (2) sociale en subjectieve normen, en (3) waargenomen gedragscontrole, ook wel het bewustzijn (Ajzen, 1985). Vooral de attitudes en het bewustzijn van ouders zullen verder onderzocht worden in de huidige studie.

Attitudes en bewustzijn van ouders

In het onderzoek van Hiniker et al. (2015) werden, naast de observaties, ook een aantal interviews afgenomen van ouders. Uit deze gesprekken is voortgekomen dat er drie prominente attitudes zijn tegenover mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. Een eerste groep ouders is van mening dat het gepast is om een mobiele telefoon te gebruiken in het bijzijn van kinderen, mits de kinderen veilig zijn en zij zichzelf kunnen bezighouden met andere activiteiten, zoals televisie kijken. Een tweede groep is van mening dat mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen beperkt moet worden. Binnen deze groep is er echter wel begrip voor dat het volledig uitsluiten van telefoongebruik wanneer er op kinderen gelet moet worden, een moeilijk haalbaar streven is. De laatste groep ouders deelt de mening dat de mobiele telefoon rondom kinderen niet gebruikt dient te worden, of bij uitzondering zo minimaal mogelijk. Zelf geven deze ouders aan dit dan ook niet rondom hun kinderen te doen en zijn ze van mening dat dit voor iedereen een haalbaar streven is. Zoals de studie van Hiniker et al. (2015) aangeeft, verschillen attitudes tussen ouders; wellicht heeft dit te maken met de verschillende gewoontes die ouders ontwikkeld hebben.

Vaak gebruiken mensen, waaronder dus ook ouders, hun smartphone uit gewoonte (Oulasvirta, Rattenbury, Ma & Raita, 2012). Deze gewoonte is ontstaan vanuit het regelmatig, doelbewust controleren van de mobiele telefoon voor nieuwe informatie, zoals het raadplegen van de telefoon om te kijken of er nieuwe berichten ontvangen zijn. Dit constant, en mogelijk overmatig, controleren van de mobiele telefoon kan op termijn echter ‘onbewust’ worden, en leiden tot een ‘check-gewoonte’ (Oulasvirta et al., 2012). Een check-gewoonte betekent dat de

gebruiker vaak geautomatiseerd, onbewust en herhaaldelijk gedrag vertoont waarbij de mobiele telefoon gecontroleerd wordt.

Wanneer een persoon uit gewoonte kort de telefoon controleert, kan dit korte check-gedrag mogelijk uitmonden in langdurig telefoongebruik, omdat door het geautomatiseerde gedrag gebruikers erg snel tussen applicaties kunnen wisselen. Op deze verschillende applicaties vallen informatie en beloningen te vinden (likes of nieuwe berichten). Deze beloningen versterken de check-gewoonte en maken het steeds aantrekkelijker voor de gebruiker om hun mobiele telefoon te blijven gebruiken (Lee, Chang, Lin & Cheng, 2014).

Uit het onderzoek van Hiniker et al. (2015) is gebleken dat ouders zich ervan bewust zijn dat de aandacht voor hun kinderen aanzienlijk lager is wanneer een mobiele telefoon gebruikt wordt of aanwezig is. Tevens beseffen ouders dat hun mobiele telefoons een grote afleiding zijn (Radesky et al., 2016) en wordt er aangegeven dat ouders hun gedrag en gewoontes willen veranderen. Met name de tijd die ze op de telefoon doorbrengen willen ze aanzienlijk verminderen (Hiniker et al., 2015). Aan de andere kant geven deze ouders ook aan niet meer zonder hun mobiele telefoon te kunnen of willen (Radesky et al., 2016). De mobiele telefoon is voor ouders een afleiding maar ook een ontsnapping aan de dagelijkse stress.

Uitgezonderd de bovenstaande resultaten, is er tot op heden geen onderzoek gevonden wat zich verdiept in attitudes en bewustzijn van ouders omtrent hun mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen. Deze studie streeft daardoor de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

OV4: *Wat zijn de voornaamste attitudes van ouders omtrent mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen en de mogelijke gevolgen hiervan?*

OV5: *In hoeverre zijn ouders zich bewust van hun habitueel en mogelijk langdurig telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen?*

Om de onderzoeksvragen en hypothesen te beantwoorden en testen, is er gekozen voor een (kwantitatieve) observatiemethode voor de eerste studie en een (kwalitatieve) interview methode voor de tweede studie.

Methode

Voor het huidige project is er gekozen voor een multimethodisch design. Om de onderzoeksvraag met betrekking tot de frequentie van telefoongebruik onder ouders te beantwoorden en de hypothesen met betrekking tot ouderlijke responsiviteit te toetsen, werd er een kwantitatief onderzoek uitgevoerd dat bestond uit observaties van gedrag van ouders. Om de onderzoeksvragen over de motieven voor en gedragingen ten opzichte van mobiel telefoongebruik onder ouders te beantwoorden is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek dat bestond uit semi-gestructureerde interviews.

Studie 1: het observatieonderzoek

Design

Met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag, in welke mate ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen, werden de frequentie en de duur van het mobiel telefoongebruik geobserveerd door middel van systematisch observaties. Voor de tweede onderzoeksvraag, zijn de frequentie en duur van mobiel telefoongebruik de onafhankelijke variabelen en de ouderlijke responsiviteit de afhankelijke variabele. Deze laatste variabele werd tevens gemeten door middel van observaties. Deze observaties werden uitgevoerd in de wachtkamer van een consultatiebureau. Tijdens de observaties zijn ouder-kind paren geobserveerd waarvan de kinderen een maximale leeftijd hadden van 5 jaar oud.

Participanten

Er zijn in de wachtkamers van het consultatiebureau GGD 30 ouder-kind paren geobserveerd, waarvan twee ouders geen consent gegeven hebben om hun data in de studie te gebruiken. De genderratio's zijn weergegeven in Tabel 1. De ouder-kind paren zijn geselecteerd

door middel van willekeurige steekproeftrekking. De trekking was willekeurig omdat de ouder-kind paren toevallig in het consultatiebureau waren op de observatiedagen. Tabel 1 toont de verdeling van geobserveerde ouder-kind paren.

Tabel 1

Genderratio van de geobserveerde ouder-kind paren

Ouder	Kind		Totaal
	Zoon	Dochter	
Vader	8	1	9
Moeder	9	10	19
Totaal	17	11	28

Materiaal

Observaties. Voor de observaties is er gebruik gemaakt van een vereenvoudigde versie van het observatieschema uit de eerdere studies van Telgen (2017) en Meijl (2017), wat in samenwerking met dr. Mariek Vanden Abeele en dr. Monika Abels werd opgesteld en getest. Het schema werd vereenvoudigd zodat specifiekere observaties op grotere schaal uitgevoerd konden worden. Het huidige codeerschema is toegevoegd als bijlage 1. De observaties zijn uitgevoerd door één onderzoeker die gedurende 25 intervallen telkens 10 seconden lang de ouder en het kind observeerde, gevolgd door 15 seconden tijd om de observatie te noteren. In totaal werd ieder ouder-kind paar dus maximaal 250 seconden geobserveerd, in sommige gevallen minder lang omdat het paar voor het consultaat geroepen werd.

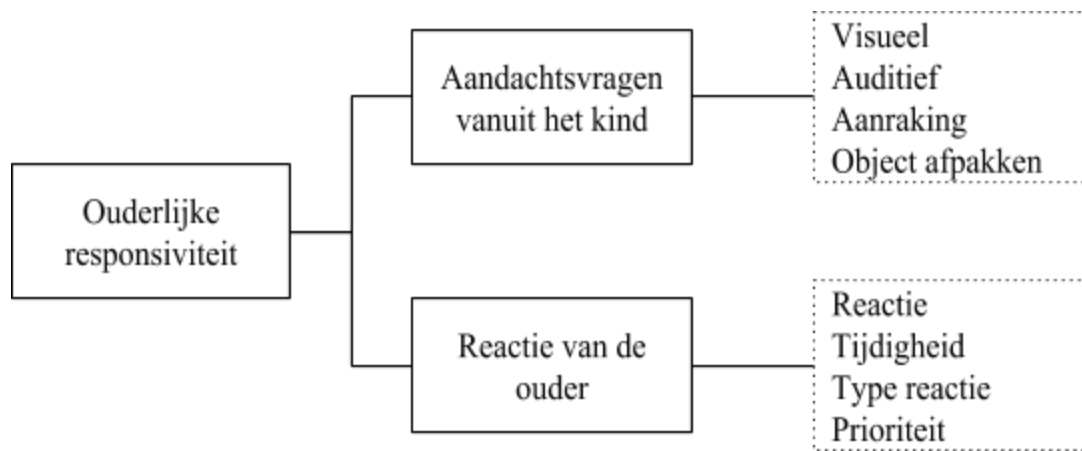
Voorafgaand aan de observaties, heeft de onderzoeker training gehad door videobeelden te coderen. Het observatieschema is hierna getest voor intercodeurbetrouwbaarheid door twee onafhankelijke codeurs en had een Cohen's Kappa van .83.

Codering van de observaties. Het observatieschema was zo opgesteld dat drie verschillende activiteiten werden geregistreerd, te weten: (1) niet-kindgerelateerde activiteiten, waaronder telefoongebruik (2) aandachtsvragen vanuit het kind, en (3) de reactie van de ouder op de aandachtsvragen van het kind. Het codeboek, dat uitlegt hoe het observatieschema gebruikt moet worden, is toegevoegd als bijlage 2 en zal hieronder beschreven worden.

Niet-kindgerelateerde activiteiten. Onder 'niet-kindgerelateerde activiteiten' werden activiteiten verstaan die de ouder aan het uitvoeren was en die geen betrekking hadden op het kind. Hierin werd onderscheid gemaakt tussen het gebruiken van de mobiele telefoon en het niet gebruiken van de mobiele telefoon (bijv. het lezen van een tijdschrift). De intensiteit waarmee de activiteit werd uitgevoerd, werd gecodeerd als passief (1), incidenteel (2), of actief (3).

Aandachtsvragen vanuit het kind. Om de ouderlijke responsiviteit te kunnen meten, waren zowel de aandachtsvragen vanuit het kind, als de reactie van de ouder op deze aandachtsvragen van belang (figuur 1). Er is onderscheid gemaakt tussen twee soorten vragen van aandacht, namelijk directe en indirecte aandachtsvragen. Een directe aandachtsvraag is een expliciete handeling van het kind om de aandacht van de ouder te krijgen, bijvoorbeeld het roepen van de ouder (bijv. "mama, kijk!"), en werd gecodeerd met een '2'. Een indirecte aandachtsvraag is het krijgen van de aandacht van de ouder zonder dat het kind hier expliciet aanleiding toe heeft gegeven (bijv. per ongeluk tegen de ouder aanlopen), en werd gecodeerd met een '1'.

Reactie van de ouder op aandachtsvragen van het kind. Als laatste werden de reacties van de ouders op de aandachtsvragen van de kinderen gecodeerd. Als eerste werd gekeken of de ouder een reactie gaf op de aandachtsvraag. Als deze werd gegeven, werd dit gecodeerd als een ‘ja’ (Y); wanneer dit niet werd gegeven, werd dit gecodeerd als een ‘nee’ (N). Hierna werd gecodeerd of deze reactie tijdig was (Y), of verlaat (N). Tevens werd gekeken naar de valentie van de reactie, door te kijken of de ouder de aandachtsvraag afwees (R [Reject]) of juist aanmoedigde (E [Encourage]). Als laatste werd gecodeerd of de aandachtsvraag van het kind prioriteit kreeg over de andere niet-kindgerelateerde activiteit van de ouder (Y), of dat de aandachtsvraag geen prioriteit kreeg (N).

Figuur 1. Systematisch model van de coderingen met betrekking tot ouderlijke responsiviteit

Procedure

In de wachtkamer werden observaties uitgevoerd bij ouder-kind paren waarvan de kinderen tussen de 1 en 5 jaar werden geschat. Wanneer de ouder plaats had genomen, begon de observatie.

Na afloop van de observatie ontving de ouder een schriftelijke debriefing, deze is bijgevoegd als bijlage 3, en een consent formulier wat ondertekend moest worden, bijlage 4. In

de debriefing werd er kort aan de ouder uitgelegd hoe en waarom ze geobserveerd werden en nadrukkelijk verteld dat het onderzoek volledig anoniem was. Wanneer een ouder niet wilde deelnemen aan de studie, kon dit worden doorgegeven en werden alle observationele data met betrekking tot deze ouder verwijderd. Uiteindelijk waren er twee ouders die hun medewerking niet gaven. Van deze ouders werden de papieren observatieschema's vernietigd.

Daarnaast werd de ouders een mogelijkheid gegeven om op de hoogte gehouden te worden van de resultaten van het onderzoek. Wanneer ouders dit graag wilden, konden zij hun e-mailadres noteren op een aparte lijst, om zo wederom anonimiteit te garanderen.

Data-analyse

Nadat de observaties compleet waren, werden de verzamelde data gedigitaliseerd in Excel. De primaire data werden verwerkt tot een bestand waarin per ouder-kind paar elk geobserveerd interval een rij vormt, en de codes die behoren bij dat interval in de kolommen. Met dit bestand, kunnen analyses uitgevoerd worden op 'interval-niveau', dus het interval als analyse-eenheid.

Op basis van dit bestand werd een tweede databestand aangemaakt, waarbij niet het interval, maar het ouder-kind paar de analyse-eenheid vormt. In dit databestand representeert elke rij één ouder-kind paar. Op basis van het interval bestand werd voor elk ouder-kind paar het volgende berekend:

- of de ouder een mobiel had gebruikt (ja/nee)
- aantal interval per ouder waarin de mobiel gebruikt werd

- percentage intervals waarin de mobiel gebruikt werd: dit percentage werd berekend door per ouder-kind paar het aantal intervals waarin een mobiel gebruikt werd af te zetten tegenover het totaal aantal geobserveerde ouders
- percentage responsiviteit van de ouder: dit percentage werd berekend door per ouder-kind paar het aantal aandachtsvragen waar wél responsief op gereageerd werd af te zetten tegenover het totale aantal aandachtsvragen.
- percentage responsiviteit mét mobiel: dit getal drukt uit bij hoeveel procent van de aandachtsvragen waarbij wél responsief gereageerd werd een mobiel gebruikt werd.
- percentage responsiviteit zonder mobiel: dit getal drukt uit bij hoeveel procent van de aandachtsvragen waarbij wél responsief gereageerd werd een géén mobiel gebruikt werd.

Hierna werden de data geopend in IBM Statistics SPSS, computersoftware voor statistische analyse, waardoor verscheidene statistische testen uitgevoerd konden worden.

Studie 2: het interviewonderzoek

Design

Voor de tweede studie gebruikten we semi-open gestructureerde interviews, zodat de geïnterviewde personen zoveel mogelijk ruimte hadden de gespreksonderwerpen zelf in te vullen. De hoofdonderwerpen die in behandeling zijn genomen zijn: motieven voor, attitudes ten opzichte van en bewustzijn over mobiel telefoongebruik van ouders. Deze onderwerpen zijn behandeld om meer inzicht te krijgen in mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen

Participanten

Er zijn in totaal 7 interviews gehouden met 7 ouders van jonge kinderen (0-5 jaar). Drie deelnemers zijn initieel geworven vanuit het sociale netwerk van de onderzoeker, en via het

‘snowball effect’ zijn de andere vier deelnemers gevonden. Goodman (1961) omschreef het snowball effect als een methode waarbij deelnemers doorverwijzen naar anderen binnen hun eigen netwerk, waarvan ze denken dat deze personen kenmerken bezitten die van belang zijn voor het onderzoek. In de huidige studie is dit kenmerk het opvoeden van jonge kinderen. In principe wordt het aantal geïnterviewde participanten vooraf niet vastgelegd, maar bepaald door het concept van saturatie. Saturatie is een manier van doelgerichte steekproeftrekking, waarbij de steekproef eindigt als er geen nieuwe informatie meer verstrekt wordt (Guest, Bunce & Johnson, 2006).

Materiaal

Voor de uitvoering van de interviews werd er gebruik gemaakt van een semi-open gestructureerd interviewschema; dit schema is te vinden in bijlage 5. De gespreksonderwerpen (motieven, attitudes en bewustzijn) zijn verwoord als openingsvragen. Deze vragen werden per onderwerp als eerste aan de deelnemers voorgelegd. Hierna hadden de deelnemers de ruimte om de vragen zelf in te vullen met informatie die ze zelf konden bedenken en wilden verstrekken. Wanneer deelnemers vastliepen, kon de onderzoeker verder ingaan op besproken onderwerpen door verdiepingsvragen te stellen.

Procedure

De interviews vonden plaats bij deelnemers thuis. Voorafgaand aan het interview vertelde de onderzoeker dat de data anoniem behandeld zou worden, dat op elk moment het interview mocht worden stopgezet zonder hier een reden toe te geven en dat er geen goede of foute opvattingen waren. Indien de personen wilden deelnemen, werd er een toestemmingsverklaring

ondertekend, dit formulier is te vinden als bijlage 6. Wanneer deze procedure doorlopen was, werd er een voicerecorder tussen de deelnemer en onderzoeker gelegd die het gesprek opnam.

De deelnemers kregen ook de mogelijkheid om het e-mailadres op te schrijven indien ze op de hoogte gesteld wilde worden van de onderzoeksresultaten. Tevens werden de deelnemers mondeling bedankt en ontvingen ze een klein presentje als dank voor de deelname.

Data-analyse

Voorafgaand aan de daadwerkelijke analyse, werden alle interviewgesprekken getranscribeerd. Hierna werden de gesprekken gefragmenteerd, gecodeerd en gelabeld. Fragmenteren is het losknippen van bepaalde teksten uit het interview die duidelijk beschrijven wat er verteld wordt, zonder de vragen van de onderzoeker erbij te houden (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Een voorbeeld van een gefragmenteerd stuk is:

- *Ik vind het niet per definitie slecht, ik vind het niet per definitie goed. als jij gewoon thuis zit en je bent al de hele dag met je kind bezig, dan moet je ook, zoals ik al zei, jezelf bezig houden, anders krijg je - hoe noemen ze het? - het huismoeder syndroom. Dat ze niets anders dan alleen het kind meekrijgen en voor de rest niets doen. Je moet ook wat volwassen dingen kunnen doen. Dat vind ik goed. Wat ik dan weer slecht vind, en dat zie je heel vaak, dat we bij een kinderboerderij zitten en er ouders zijn met hun kinderen die de hele tijd op de telefoon zitten in plaats van gewoon met de kinderen bezig zijn. Ja, dat vind ik dan zonde.*

Vervolgens werden de fragmenten gecodeerd zodat ze samengevoegd konden worden in één van de vragen met betrekking tot de verschillende gespreksonderwerpen. Een aantal voorbeelden van gecodeerde fragmenten binnen eenzelfde gespreksonderwerp zijn:

- *Ik vind telefoongebruik in het bijzijn van kinderen per definitie niet slecht en per definitie niet goed, het ligt aan de situatie.*
- *Ik vind dat mobiel telefoongebruik moet kunnen, maar met mate.*
- *Ik ben wel voorstander van minimaal gebruik van de mobiele telefoon in het bijzijn van kinderen.*

Na het coderen werden de samengevoegde fragmenten gelabeld. Tijdens het labelen werden overeenkomende onderwerpen van verschillende deelnemers samengevoegd, om zo een verzadigd antwoord te kunnen bieden op een vraag.

Resultaten

In deze resultatensectie zullen eerst de resultaten van de kwantitatieve observatie studie gerapporteerd worden, om vervolgens een diepgaander beeld te schetsen van de problematiek door middel van de resultaten van het interviewonderzoek.

Studie 1: het observatieonderzoek

De eerste onderzoeksvraag luidde: wat is de frequentie waarin en de duur waarmee ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen? Op basis van de observaties kan deze vraag descriptief beantwoord worden.

Frequentie en duur mobiel telefoongebruik van ouders

In totaal zijn er 28 ouders geobserveerd die deel wilden nemen aan de studie. Een gemiddelde van 17 observaties zijn gemaakt per deelnemer, wat resulteerde in een totaal van 465 geobserveerde intervals. Van deze 28 ouders hebben 15 personen hun telefoon gebruikt tijdens de observaties, ofwel 53,6%. Wat duur betreft, zien we dat bij ouders die hun telefoon gebruikten, de ouders gemiddeld 72,3% van de geobserveerde tijd aan hun telefoon gespendeerd hebben.

De impact van de mobiel op ouderlijke responsiviteit: hypothesetoetsing

De eerste hypothese stelde dat er een verschil zou zijn in ouderlijke responsiviteit aan de hand van of de ouders wél of geen mobiele telefoon gebruikten op het moment dat hun kind aandacht vroeg (m.a.w., een between-subjects vergelijking). De tweede hypothese stelde dat hoe intensiever de mobiele telefoon gebruikt zou worden door een ouder, hoe lager de ouderlijke responsiviteit zou zijn (m.a.w., een within-subjects vergelijking). Eerst worden de resultaten besproken voor de eerste hypothese op persoonsniveau, daarna de resultaten op niveau van de

geobserveerde intervallen. Tenslotte zullen de resultaten met betrekking tot de tweede hypothese besproken worden.

Analyses op persoonsniveau

Hypothese 1. Om te toetsen of er een significant verschil in gemiddelde ouderlijke responsiviteit te vinden is *tussen* ouders die wel of geen telefoon gebruikt hebben tijdens de observaties, werd er een onafhankelijke t-toets, op persoonsniveau uitgevoerd. De normaliteitsassumptie werd niet geschonden voor de groepen ouders die geen telefoon gebruikten (z -score skewness = 1,19, z -score kurtosis = 1.24, $D(13) = .18$, $p = .200$) en zij die wel hun telefoon gebruikten (z -score skewness = -0.26, z -score kurtosis = -0.38, $D(15) = .12$, $p = .200$).

De resultaten van de t-toets tonen dat ouders die geen telefoon gebruikt hebben ($M = 0.53$, $SD = 0.20$) iets minder scoren op de mate van ouderlijke responsiviteit dan de ouders die hun telefoon wel gebruikt hebben ($M = 0.57$, $SD = 0.28$). Echter laat de t-toets zien dat dit verschil niet significant genoemd kan worden, $t(26) = -0.34$, $p = .736$.

Hypothese 2. De tweede hypothese stelde dat de mate van ouderlijke responsiviteit af zou nemen wanneer de intensiteit van het mobiele telefoongebruik toenam. Om te toetsen of er een dergelijke regressie aanwezig is, werd in binnen de groep van ouders die hun telefoon gebruikten tijdens de observaties de afhankelijke t-toets gebruikt. Dit om de ouderlijke responsiviteit van deze groep ouders te meten wanneer er wel en geen telefoon door ze werd gebruikt. Door een nieuwe variabele aan te maken die het verschil tussen de ouderlijke responsiviteit zonder telefoon en met telefoon meet, is dit mogelijk.

In totaal waren er 15 ouders meegenomen in de analyse. De normaliteitsassumptie was voldaan (differentie score: z -score skewness = -1.04, z -score kurtosis = -1.16, $D(15) = 0.20$, $p = .149$). In het algemeen was de responsiviteit hoger wanneer er geen telefoon gebruikt werd door de ouders ($M = 0.65$, $SD = 0.38$) dan wanneer er wél een telefoon gebruikt werd ($M = 0.24$, $SD = 0.29$). Dit verschil bleek significant te zijn, $Mdif = 0.41$, $t(14) = 2.57$, $p = .022$. Het verschil bleek een groot effect te betreffen, met een cohen's d van 1.21. Het kan worden geconcludeerd dat, bij ouders die hun telefoon gebruikten, de ouderlijke responsiviteit significant lager was wanneer er een mobiele telefoon gebruikt wordt.

Analyses op niveau van de geobserveerde intervals

Bovenstaande analyses beantwoorden de hypothesen op basis van persoonsniveau. We kunnen de analyses echter ook op intervalniveau bekijken.

Voor de analyses op het niveau van de geobserveerde intervallen zijn eerst de intervallen met daarin een aandachtsvraag van het kind geselecteerd. Vervolgens zijn voor deze intervallen de observaties waarin wel en geen mobiel aanwezig waren met elkaar vergeleken op basis van de gegeven respons op de aandachtsvraag. De aanwezigheid van een mobiel in een geobserveerd interval is in deze analyse dus de onafhankelijke variabele en de gemeten ouderlijke responsiviteit in datzelfde interval is de afhankelijke variabele.

Van het totale aantal observaties waarin er een aandachtsvraag was ($N = 287$), waren er 225 aandachtsvragen (78,4%) van kinderen aan ouders die op dat moment geen mobiele telefoon gebruikten, en 62 aandachtsvragen (21,6%) van kinderen aan ouders die op dat moment wel met hun telefoon bezig waren. Om de mate van ouderlijke responsiviteit uit te drukken, werden twee afhankelijke variabelen gecreëerd. De eerste afhankelijke variabele is binair, en drukt uit of er al

dan niet een respons gegeven werd (ja/nee). Eerst is er aan de hand van een chikwadraattoets onderzocht of er vaker een respons was van de ouder in de intervals waarin géén mobiel aanwezig was dan in de intervals waarin wel een mobiel aanwezig was. Er bleek geen significant verband tussen het wél of niet gebruiken van een mobiele telefoon tijdens de observatie en het wél of niet geven van een respons door de ouder, $X^2(1) = 1.76, p = .184$.

Vervolgens is er op basis van de respons van de ouder aan elk interval een ‘responscore’ toegekend. Indien in het interval niet gereageerd werd op de aandachtsvraag, werd een score van 0 toegerekend. Indien in het interval wel gereageerd werd op de aandachtsvraag, maar met een minder gepaste of minder directe respons kreeg het interval bijvoorbeeld een responscore van 5 punten (respons + geen interactie + afwijzing + niet tijdig + geen prioriteit = 5 punten), daarentegen kreeg het interval een score van 10 punten wanneer de reactie tijdig en gepast was (respons + interactie + aanmoediging + tijdig + prioriteit = 10 punten). Zo werd de ouderlijke responsiviteit, het direct en gepast reageren op de aandachtsvraag van een kind, gemeten voor elk interval waarin er een aandachtsvraag was.

Hypothese 1. Zowel voor de observaties waarin ouders geen mobiele telefoon gebruikten (z -score skewness = -0.26, z -score kurtosis = -5.76, $D(225) = .31, p < .001$), als de observaties waarin ouders wel hun telefoon gebruikten (z -score skewness = 1.62, z -score kurtosis = -2.52, $D(62) = .35, p < .001$), was de normaliteitsassumptie geschonden. Hierdoor werd de t -toets uitgevoerd met een bootstrap.

Uit de t -toets van type observatie (met óf zonder mobiel) op ouderlijke responsiviteit op intervalniveau bleek er een significant verschil te zijn tussen observaties waarin een mobiele telefoon gebruikt werd in het bijzijn van het kind en observaties waarin geen mobiele telefoon

gebruikt werd wat betreft ouderlijke responsiviteit, $t(103.87) = 2.09$, $p = .039$, 95% CI [0.03, 2.41]. Binnen de intervallen waarin een mobiele telefoon gebruikt werd ($M = 3.53$, $SD = 4.14$) bleek een lagere mate van ouderlijke responsiviteit aanwezig te zijn dan binnen de intervallen waarin er geen mobiele telefoon gebruikt werd ($M = 4.80$, $SD = 4.48$). Hypothese 1 kan hierdoor bevestigd worden: mobiel telefoongebruik door ouders vermindert de ouderlijke responsiviteit jegens de kinderen. Wanneer een kind aandacht vraagt op een moment dat de ouder een mobiele telefoon gebruikt, is de ouderlijke responsiviteit (het gepast en direct reactie geven) minder dan wanneer de ouder geen mobiele telefoon gebruikt.

Hypothese 2. De tweede hypothese stelde dat er een negatieve relatie zou zijn tussen de mate van mobiel telefoongebruik en de responsiviteit van ouders. Tijdens de observaties is er hiertoe een verschil gemaakt in de intensiteit van het mobiel telefoongebruik van de ouders: passief gebruik, incidenteel gebruik en exclusief gebruik. Om te testen of de ouderlijke responsiviteit afneemt naarmate de intensiteit van het mobiel telefoongebruik van de ouder toeneemt, is een lineaire regressie uitgevoerd, met de intensiteit van het mobiel telefoongebruik als de onafhankelijke variabele en de gemeten ouderlijke responsiviteit als de afhankelijke variabele.

Van de 62 instanties waarin een kind aandacht vroeg aan een ouder die de mobiele telefoon gebruikte, waren er 26 observaties waarin ouders de telefoon passief, 11 incidenteel, en 25 exclusief gebruikten. De residuen waren niet normaal verdeeld (z -score skewness = -0.77, z -score kurtosis = -1.94, $D(62) = 0.2$, $p < .001$, echter was de Cook's afstand was klein (maximum = 0.04) en de errors waren onafhankelijk (Durbin-Watson = 1.14). Tevens waren er

ook geen standaard residuen die buiten de marge van -2 tot 2 vielen, hierdoor kan het model enigszins gegeneraliseerd worden, maar zal het voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Uit de lineaire regressie bleek dat ouderlijke responsiviteit voorspeld kan worden door het mobiele telefoongebruik van ouders, $b = -0.09$, $\beta = -0.42$, $t(60) = -3.56$, $p = .001$. Een hogere intensiteit van mobiel telefoongebruik in het interval voorspelt een lagere ouderlijke responsiviteit in datzelfde interval. Dit effect wordt voor 17.5% verklaard door het model. Als conclusie kan hypothese 2 dus ook bevestigd worden.

Studie 2: het interviewonderzoek

Een tweede doel van deze studie was om meer inzicht te verkrijgen in het mobiel telefoongebruik van ouders in het bijzijn van hun kinderen. Om deze reden zijn, aanvullend op de observaties, zeven ouders met jonge kinderen geïnterviewd. De interviews peilden naar de motieven van de ouders om hun telefoon te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen, de attitude van ouders tegenover hun telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen, het bewustzijn van de ouders, en de sociale normen en waarden die ouders ervaren en hebben met betrekking tot mobiel telefoongebruik in de buurt van hun kinderen. Dit hoofdstuk bespreekt de meningen en ervaringen van ouders omtrent deze gespreksonderwerpen.

Motivaties van ouders

Zoals aangegeven in het theoretisch kader, wordt de uses & gratifications theorie als lens gebruikt in de studie om te verkennen wat voor behoeften ouders hebben om mobiele media, in het specifiek de mobiele telefoon, te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen. Volgens het perspectief van de uses & gratifications theorie gebruiken mensen media immers om aan bepaalde behoeften te voldoen (Katz, Bluhmer & Gurevitch, 1973).

Een eerdere studie naar de motivaties van ouders om een mobiele telefoon te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen heeft aangewezen dat dit voornamelijk gestimuleerd wordt door verveling (Hiniker, 2015). Echter, wanneer ouders in de huidige studie naar hun motivaties gevraagd werd, kwam verveling in eerste instantie niet naar voren. Motivaties zoals nieuwsgierigheid, ontspanning en opvoedingsgerelateerde handelingen kwamen wel aan bod.

Wanneer ik een bericht verwacht van iemand, dat kan over vanalles gaan, dan pak ik mijn telefoon wel wanneer ik met de kinderen ben. Ik ben dan nieuwsgierig. (Sanne, 39, twee dochters)

Dingen uitzoeken en up-to-date blijven van andere dingen, dat is mijn motivatie ervoor. (Bart, 31, één dochter)

Op momenten dat ze allebei lekker aan het spelen of televisie aan het kijken zijn, dan vind ik er zelf ook niets op tegen om dan zelf ook eventjes mijn telefoon te pakken. Het is ook een stukje ontspanning natuurlijk. (Ilze, 34, twee dochters)

Als mijn dochter vervelend is, vind het het voor mezelf een hele goede manier om niet in te gaan op haar driftbuien. Dan kan ik even voor mezelf tot 10 tellen door iets anders te doen en daarna weer aandacht aan haar te geven. (Claire, 31, één dochter)

Wanneer de ouders gevraagd werd naar de mogelijke motivaties van andere ouders kwamen ze echter vrijwel allemaal op het idee dat dit wel door verveling zou kunnen komen, wat in lijn is met de resultaten van Hiniker et al. (2015).

Ik denk dat het bij veel ouders verveling is. Bijvoorbeeld als je kind een voetbalwedstrijd speelt en achterin staat en tegen twee ballen schopt, blijf je dan ook de hele wedstrijd kijken? Of pak je die telefoon? (Maarten, 33, één zoon en één dochter)

Ik denk dat een motivatie die andere ouders hebben voor hun telefoongebruik verveling is. (Sanne, 39)

Het feit dat de ouders zelf niet aan hebben gegeven zich ooit te vervelen in het bijzijn van hun kinderen kan mogelijk verklaard worden doordat wanneer een interview persoonlijk afgenomen wordt, in plaats van bijvoorbeeld door de telefoon, er meer sociaal wenselijk gedrag optreedt. Tijdens een face-to-face interview is er een minimale ‘sociale afstand’ tussen de onderzoeker en het onderzoeksobject. In geval van een kleine sociale afstand is een geïnterviewde persoon zich meer bewust dat zijn of haar meningen en antwoorden afgekeurd kunnen worden door de andere persoon. Hierdoor zal de geïnterviewde persoon meer sociaal wenselijke antwoorden geven (Nederhof, 1985). Dit fenomeen zal nog verder aangekaart worden in de discussie.

Verder bleken vragen rondom motieven voor mobiel telefoongebruik lastig te beantwoorden voor de ouders, veelal werden er voorbeelden genoemd van momenten waarop de ouders de telefoon gebruikte. Pas nadat de onderzoeker, in sommige gevallen meermaals, voorbeelden gaf van onderliggende motivaties gingen ouders verder denken. Wellicht komt dit deels doordat ouders aangeven dat hun telefoongebruik vaak het gevolg is van een automatisme, zoals hieronder beschreven staat.

Telefoongebruik in het bijzijn van kinderen: een issue?

De meningen van de ouders verschilden onderling sterk met betrekking tot de verschillende gespreksonderwerpen, zoals de attitude tegenover mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. Zodoende ook wanneer we kijken naar de meningen van ouders: vinden ze telefoongebruik in het bijzijn van kinderen een issue? Een aantal ouders zijn van mening dat ze hun kinderen nooit minder aandacht gegeven hebben doordat ze ooit hun telefoon gebruiken; en

dat deze problematiek dus geen echt ‘issue’ is. Andere ouders geven juist aan dit wel door te hebben.

Nee, als ik ook maar enigszins dat gevoel zou krijgen dan leg ik mijn telefoon gewoon aan de kant. (Anita, 32, één dochter en één zoon)

Ja dat gevoel heb ik wel af en toe, maar ik weet niet zozeer of dat dan echt samenhangt met de telefoon. (Claire, 31, één dochter)

Toch blijkt de vraag of telefoongebruik in het bijzijn van kinderen nadelig is, een gespreksonderwerp te zijn dat leeft bij de geïnterviewden. Zo vertelt Bart:

Deze discussie heb ik vaker gehad met mijn vriendin, van doe jij je kind hier niet tekort meer? Nee, want op momenten dat ik iets aan het uitzoeken ben kan ik me even op iets anders concentreren dan mijn kind. Daarna heeft ze weer mijn volle concentratie. (Bart, 31, één dochter)

De ouders hebben niet alleen verschillende meningen over de rol van de mobiele telefoon in de opvoeding, ze hebben ook erg uiteenlopende houdingen tegenover mobiel telefoongebruik rondom kinderen in het algemeen. Wat opvalt, is dat de ouders hun attitudes duidelijk doorschemeren wanneer ze vertellen over hun eigen gedrag. Wie telefoongebruik in het bijzijn van kinderen een issue vindt, geeft duidelijk aan dit zo min mogelijk te doen. Wie daarentegen geen problemen ziet in dit gedrag, geeft ook toe het gedrag af en toe te stellen. Zo geeft Claire, een moeder die vindt dat mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen moet kunnen zolang het met mate gedaan wordt, aan bewust te zijn over haar gebruik in het bijzijn van haar kind.

Ik vind dat het moet kunnen, maar met mate.

[...]

Ja ik kijk wel eens op mijn telefoon als ze wakker is, maar ik probeer het zo min mogelijk te doen. Ik ben meer bezig met wat ze doet en of het wel goed met haar gaat. (Claire, 31, één dochter)

Floor, een moeder die in principe tegen mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen is, geeft aan dat ze alleen de telefoon gebruikt wanneer haar kind aan het slapen is.

Ik vind eigenlijk dat de enige geldige reden een foto of filmpje maken van je kind is. Anders heb je eigenlijk geen goede reden om je telefoon te gebruiken, denk ik.

[...]

Mijn kind slaapt veel op een dag, als ze dan wakker is denk ik er echt niet aan om die telefoon te pakken.

(Floor, 27, één dochter)

Maarten, de vader die de belangrijke rol van de telefoon in zijn leven niet wil ontkennen, vond het moeilijker om antwoord te geven op de vraag hoe bewust hij was van zijn mobiele telefoongebruik in het bijzijn van zijn kinderen.

De mobiele telefoon hoort er gewoon bij, ik ga hem niet ontkennen.

[...]

Als ik met mijn telefoon bezig ben krijg ik regelmatig de vraag van mijn dochter of ze ook een spelletje mag doen. Ja, dan is het antwoord vaak nee, maar dan word ik er zelf ook bewust van dat ik op moet letten

[...] ja ik laat me er misschien ooit door afleiden. (Maarten, 33, één zoon en één dochter)

Zoals de geïnterviewde ouders laten zien in hun antwoorden, zijn er verschillende attitudes tegenover mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. Deze verschillen kunnen vergeleken worden, maar wat meer interessant bleek was de overeenkomst tussen de attitudes en het bewustzijn van het getoonde gedrag van de ouders. In overeenstemming met de theorie van

gepland gedrag, kunnen we terugzien dat een attitude tegenover een fenomeen in belangrijke mate samenhangt met het gedrag (Azjen, 1985). Een laatste onderwerp aangekaart tijdens de interviews waren sociale normen en waarden van de ouders. Sociale normen zijn tevens een voorspeller voor gedrag, aldus de theorie van gepland gedrag (Azjen, 1985), en kunnen hierdoor ook inzicht toevoegen in het telefoongebruik van ouders.

Sociale normen en waarden

Hoewel de geïnterviewde ouders in het algemeen aangeven niet overdreven bezorgd te zijn over telefoongebruik in het bijzijn van hun kind, uiten ouders wel enkele, meer algemene zorgen over de rol van de mobiele telefoon in de opvoeding. Ouders zien niet zozeer nadelen aan hun eigen mobiel telefoongebruik, maar zien daarentegen kansen: ze willen immers dat hun kinderen leren om -in hun ogen- fatsoenlijk met een mobiele telefoon om te gaan.

Ik vind dat als ouder zijnde, je wel op je telefoongebruik moet letten voor later. Ze groeien nu op met een mobiele telefoon en ik zou het jammer vinden als mijn kind straks ouder is en alleen maar op haar scherm kijkt en niet eens even een fatsoenlijk gesprek met me kan voeren. (Claire, 31, één dochter)

Het is wel belangrijk dat ze weten hoe die mobiele telefoon werkt als er iets gebeurt ofzo. Dat ze weten hoe mijn telefoon aangaat en wat ze moeten doen op het moment dat er iets gebeurt. (Ilze, 34, twee dochters)

Opvallend was één onderwerp waar alle ouders over gesproken hebben en waar ze het unaniem over eens zijn, en dat is dat ze de gewoonte hebben ontwikkeld aan de eettafel geen mobiele telefoon te gebruiken. Dit doen ze uit respect voor de kinderen, ze willen bijvoorbeeld hun

verhalen van die dag aanhoren, en zo normen en waarden mee geven aan hun kinderen voor later.

Samen met (vriend) hebben we de afspraak gemaakt: tijdens het eten leggen we hem weg, en dat doen we ook echt. (Floor, 27, één dochter)

We hebben wel afgesproken dat we aan tafel geen telefoon pakken wanneer we zitten te eten. Dat moeten we gewoon niet meer doen. Vroeger deden we dat nog wel eens toen de kinderen klein waren, maar nu vind ik dat echt not done. Gewoon aandacht voor elkaar in plaats van nog een keer op je telefoon kijken. (Sanne, 39, twee dochters)

Concluderend zien we dat de geïnterviewde ouders andere gedragingen hebben rondom hun mobiel telefoongebruik, de een vindt dat het niet kan, de ander vindt dat de telefoon gewoon thuishoort in de hedendaagse opvoeding. Opvallend is, dat ondanks de verschillend in gedrag, de ouders wel dezelfde opvoedingsgerelateerde normen en waarden hebben wat betreft de mobiele telefoon aan bijvoorbeeld de eettafel. Wellicht kan hieruit opgemaakt worden dat ondanks gedeelde normen en waarden, telefoongebruik een habituele handeling is die ieder voor zich ontwikkeld.

Discussie

Aan de hand van een multimethodisch onderzoeksdesign werd getracht om een antwoord te vinden op vijf vragen: (1) wat is de frequentie waarin en de duur waarmee ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen?; (2) in hoeverre beïnvloedt het telefoongebruik van ouders de ouderlijke responsiviteit ten aanzien van hun kinderen?; (3) welke motieven hebben ouders voor mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen?; (4) wat zijn de voornaamste attitudes van ouders omtrent mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen en de mogelijke gevolgen hiervan?; en tot slot, (5) in hoeverre zijn ouders zich bewust van hun habitueel en mogelijk langdurig telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen?.

Om vragen 1 en 2 te beantwoorden, werd een observatiestudie uitgevoerd. Bij deze studie werd een limitatie in acht genomen vanuit een eerdere studie door Telgen (2017): ouders werden vooraf aan hun observaties niet meer om toestemming gevraagd, om zo het sociaal wenselijke gedrag te minimaliseren. Door een meer realistisch beeld te schetsen kon er gekeken worden in welke mate en met welke duur de mobiele telefoon gebruikt werd door ouders, en getest worden of de ouderlijke responsiviteit daadwerkelijk vermindert wanneer er een mobiele telefoon gebruikt wordt.

Om vragen 3, 4 en 5 te beantwoorden, werd er een interviewstudie uitgevoerd. De resultaten hiervan bieden inzicht in de rol van de mobiele telefoon in de hedendaagse opvoeding. Deze studie biedt inzicht in de ernst van het fenomeen en kan ouders, zowel als anderen die betrokken zijn bij de ontwikkeling en opvoeding van kinderen, aan het denken zetten. Dit hoofdstuk gaat dieper in op de resultaten van deze beide studies, benadrukt de beperkingen, en bevat suggesties voor vervolgonderzoek.

Studie 1: het observatieonderzoek

Wanneer we kijken naar de eerste onderzoeksvraag, met betrekking tot frequentie en duur van telefoongebruik zien we dat ongeveer de helft van de geobserveerde ouders een mobiele telefoon gebruikt heeft, en hiermee voor een groot deel van de geobserveerde tijd interacties hadden, namelijk 72% van de tijd. Er kan een vergelijking gemaakt worden met de studie van Telgen (2017). In deze studie gebruikten zeven van de 25 geobserveerde ouders hun mobiele telefoon, tegenover de helft van de ouders in de huidige studie, namelijk 15 van de 28. In de studie van Telgen (2017) gebruikten de ouders hun telefoon gemiddeld 8% van de geobserveerde tijd, tegenover 72% van de tijd in de huidige studie. Dit verschil in toename van telefoongebruik kan verklaard worden doordat de geobserveerde ouders in de huidige studie niet vooraf wisten dat ze geobserveerd werden. Een nauwkeurige gedragsobservatie is alleen mogelijk door geen informatie te verstrekken, zo kan sociaal wenselijk gedrag voorkomen worden (Tai, 2012).

We veronderstelden dat ouderlijke responsiviteit groter zou zijn wanneer ouders geen telefoon gebruiken dan wanneer ouders hun telefoon wel gebruiken. De resultaten ondersteunen de verwachtingen: ouderlijke responsiviteit neemt af naarmate mobiel telefoongebruik toeneemt. We testte niet alleen of de aanwezigheid van een mobiele telefoon een verschil maakte, maar ook of er een lineair verband bestond tussen de mate waarin de telefoon wordt gebruikt en de mate waarin ouders minder responsief worden. Deze hypothese ging er vanuit dat een hogere intensiteit van mobiel telefoongebruik tot een sterker verminderde ouderlijke responsiviteit leidde. De resultaten van de observatiestudie geven ook steun voor deze hypothese. Bovenstaande resultaten zijn in lijn met de bevindingen van eerder verrichtte onderzoeken, zoals die van Hiniker et al. (2015), Radesky et al. (2014), en Radesky et al. (2016).

Zoals hierboven vermeld, vonden we dat de intensiteit van mobiel telefoongebruik een rol speelt. Een lagere intensiteit van mobiel telefoongebruik, bijvoorbeeld het alleen vasthouden van een telefoon in plaats van intensief te sms'en, is dus minder schadelijk voor de responsiviteit volgens de resultaten van de studie. Om in kaart te brengen welke mate van intensiteit dan wél schadelijk wordt voor de responsiviteit ten aanzien van kinderen zou verder onderzoek uitgevoerd moeten worden. Hiervoor kan gebruikt gemaakt worden van de theorie van threaded cognition, gedefinieerd door Salvucci en Taatgen (2008). Deze theorie stelt dat wanneer twee taken veel op elkaar lijken, en dus dezelfde hersenfuncties vereisen, ze niet gelijktijdig uitgevoerd kunnen worden. Wanneer taken verschillende hersenfuncties vereisen, dit is bijvoorbeeld het geval bij autorijden en praten, is multitasking wel mogelijk. Taken zoals responsief zijn tegenover kinderen en tekstueel communiceren via de mobiele telefoon is volgens de theorie van threaded cognition echter vrijwel onmogelijk, omdat het dezelfde hersenfuncties vereist. In vervolgonderzoek kan onderzocht worden welke functies nodig zijn voor welke taken op de mobiele telefoon, en in welke mate deze taken invloed hebben op het responsief gedrag ten aanzien van het kind.

We veronderstelden dat ouders die sneller/gemakkelijker naar hun mobiel grijpen, in het algemeen minder responsief zijn dan ouders die dit minder snel/gemakkelijk doen. Wanneer de tweede hypothese, over de invloed van telefoongebruik op responsiviteit, getest werd op persoonsniveau (between-subjects), bleek er echter geen significant verschil te zitten in de ouderlijke responsiviteit van ouders die wel of geen mobiele telefoon gebruikten. Uiteraard was de steekproef van onze studie erg klein, wat het uitblijven van een statistisch verschil kan verklaren. In de eerdere studies, zoals de studie van Telgen (2017), werd geen between-subjects

vergelijking gemaakt, dus kan er geen vergelijking gemaakt worden. Wel werd het descriptief duidelijk dat nadat de ouder klaar was met het telefoongebruik, de gemiddelde responsiviteit jegens het kind hoger werd. Er moet verder onderzoek verricht worden om zo te testen of er wellicht sprake is van compensatiegedrag naar de kinderen wanneer de ouder klaar is met de mobiele telefoon te gebruiken.

Studie 2: het interviewonderzoek

Door middel van de interviewstudie streefden we ernaar om inzicht te verkrijgen in verschillende motieven voor en attitudes tegenover mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. Tevens peilden we naar habitueel gedrag en normen en waarden ten aanzien van mobiel telefoongebruik in het bijzijn van kinderen. Ondanks dat de deelnemende ouders sterk van mening verschilden, werden toch enkele patronen zichtbaar.

De eerste onderzoeksvraag luidde: wat voor motieven hebben ouders om hun mobiele telefoon te gebruiken in het bijzijn van hun kinderen? De persoonlijke motivaties verschilden onderling, maar opvallend was dat alle ouders dezelfde motivatie gaven wanneer er naar de motivaties van andere ouders gevraagd werd: verveling. Het stellen van dergelijke indirecte vragen, bijvoorbeeld naar de motieven van andere ouders, is een manier om sociaal wenselijke antwoorden enigszins te omzeilen (Fisher, 1993). De persoon heeft dan een mogelijkheid de eigen gevoelens of meningen uit te drukken op een onpersoonlijke manier (Simon & Simon, 1974, p. 586). Op basis van voorgaande, lijkt dus dat verveling een sterk aanwezige motivatie is voor ouders om de mobiele telefoon te gebruiken. Verveling als motivatie voor mobiel telefoongebruik kwam ook sterk naar voren in het onderzoek van Hiniker et al. (2015). Daarnaast

blijkt uit de studie van Roxburgh, Stephens, Toltzis & Adkins (2001) dat ouderschap saai kan zijn. Verveling van ouders in de opvoeding is dus een veelvoorkomend fenomeen.

De tweede onderzoeksvraag richtte zich op het verkennen van de attitudes van ouders ten aanzien van dit gedrag. Hiniker et al. (2015) onderscheidde drie ‘soorten’ ouders op basis van hun attitude. Die drie types ouders vinden we ook terug in onze studie: (1) ouders die mobiel telefoongebruik goedkeuren, mits de kinderen veilig en bezig zijn, (2) ouders die vinden dat mobiel telefoongebruik geminimaliseerd moet worden maar toegeven dit zelf ook lastig te vinden, en (3) ouders die vinden dat het mobiel telefoongebruik minimaal moet zijn en dit streven behalen. Aan de andere kant zien we dat sociale normen en waarden, eventueel meegenomen vanuit de eigen opvoeding, nog altijd een belangrijke rol innemen binnen gezinnen. Zo bleek uit de studie dat binnen alle huishoudens van de geïnterviewde ouders de mobiele telefoon tijdens het avondeten niet getolereerd wordt, ongeacht welk ‘type’ ouder het is. Wellicht kan verder onderzoek een antwoord geven op de vraag in hoeverre mobiel telefoongebruik in het gezin voortvloeit uit de normen en waarden van gezinsleden.

Limitaties en vervolgonderzoek

Een eerste limitatie aan de huidige observatiestudie is dat er slechts een klein aantal ouder-kind paren geobserveerd werden ($N = 30$, waarvan 2 geen consent gaven). Zoals in eerdere studies reeds werd aangestipt, is observeren een tijdsintensieve activiteit. Daarnaast bleek dat niet alle ouder-kind paren voldeden aan de vooraf gestelde criteria. Sommige kinderen kwamen bijvoorbeeld met twee ouders naar het consultatiebureau. In een mogelijke vervolgstudie kan het observatieschema verder aangepast moeten worden naar deze en andere situaties, om zo op een makkelijkere manier meer data te kunnen verkrijgen.

Een tweede limitatie van de observatiestudie was dat het voor enkele ouders vrijwel meteen duidelijk werd dat de onderzoeker niet binnen de normale ‘context’ van het consultatiebureau viel. Wanneer ouders na de observaties gedebriefd werden, werd meermaals de opmerking gemaakt dat de ouder al een voorgevoel had dat zijzelf of een ander geobserveerd werd. Het opvallen van de onderzoeker, voor enkele geobserveerde ouders, kan mogelijk geleid hebben tot een verandering in het gedrag van de ouders. Dit terwijl de huidige studie streefde om het natuurlijke gedrag van de ouders te observeren. In het vervolg zou deze limitatie in acht genomen kunnen worden door een onderzoeker meer in de omgeving op te nemen of juist uit de omgeving te halen. Bijvoorbeeld door de onderzoeker door middel van een camera in de wachtkamer te laten kijken.

Daarnaast werd in dit onderzoek slechts in één type locatie geobserveerd, terwijl het interessant kan zijn om de observaties uit te breiden naar verschillende andere locaties. Denk aan restaurants, stadspleinen, vakantieparken en andere (semi)openbare ruimten. Het observeren van ouders en kinderen bij de GGD kan de resultaten vertekend hebben. Dit met name omdat de GGD een bureau is waar de ontwikkeling en groei van kinderen onderzocht wordt. Ouders zouden daardoor meer druk kunnen voelen hier gewenst gedrag te vertonen. Alleen door het uitvoeren van observaties op veel verschillende locaties, kan er een realistisch beeld geschetst worden van de ware prevalentie en ernst van dit fenomeen.

Een verdere limitatie van de interviews is dat alle geïnterviewde ouders van dezelfde etniciteit en inkomensklasse waren. Het zou waardevol en interessant zijn om ouders met verschillende ethniciteiten, opleidingsniveaus, inkomen en religies te interviewen. Ten eerste kunnen er op deze manier verbanden gelegd worden tussen variabelen zoals opleidingsniveau of

culturele achtergrond en de intensiteit van telefoongebruik, maar er wordt er ook een meer realistisch beeld geschetst van de Nederlandse samenleving op dit moment.

Niet alleen demografische factoren kunnen interessant blijken, maar het is nuttig om ook het verband tussen ouderlijk telefoongebruik en mentale factoren als stress of depressies te onderzoeken. Deze mentale factoren veroorzaken wellicht meer telefoongebruik en dragen daardoor indirect bij tot verminderde ouderlijke responsiviteit. De uitkomsten van een dergelijk onderzoek kunnen gebruikt worden om ouders meer gepaste en persoonlijke voorlichting te geven over de gevolgen van hun telefoongebruik jegens hun kinderen.

Referenties

- Abeelee, M. M. V., Antheunis, M. L., & Schouten, A. P. (2016). The effect of mobile messaging during a conversation on impression formation and interaction quality. *Computers in Human Behavior*, 62, 562-569.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In *Action control* (pp. 11-39). Springer Berlin Heidelberg.
- Baarda, D.B., De Goede, M.P. M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek; handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.
- Fisher, R. J. (1993). Social desirability bias and the validity of indirect questioning. *Journal of consumer research*, 20(2), 303-315.
- Goodman, L. A. (1961). *Snowball sampling*. *The annals of mathematical statistics*, 148-170.
- Goossens, L. (2015). *Smartphone in de Kinderzone* (Ongepubliceerde masterscriptie). Tilburg University
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82.
- Haddon, L. (2013). Mobile media and children. *Mobile Media & Communication*, 1(1), 89-95.
- Hiniker, A., Sobel, K., Suh, H., Sung, Y. C., Lee, C. P., & Kientz, J. A. (2015). Texting while parenting: How adults use mobile phones while caring for children at the playground. In *Proceedings of the 33rd annual ACM conference on human factors in computing systems* (pp. 727-736). ACM.

- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The Public Opinion Quarterly*, 37(4), 509-523.
- Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., Assel, M. A., & Vellet, S. (2001). Does early responsive parenting have a special importance for children's development or is consistency across early childhood necessary?. *Developmental Psychology*, 37(3), 387-403.
- Lee, Y. K., Chang, C. T., Lin, Y., & Cheng, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, 31, 373-383.
- Margo, J., Dixon, M., Pearce, N., & Reed, H. (2006). Freedom's orphans. *Institute of Public Policy Research*.
- Meijl, H., Van. (2017). *Het gebruik van smartphones tijdens ouder-kind interacties* (Ongepubliceerde masterscriptie). Tilburg University, Tilburg.
- Nederhof, A. J. (1985). Methods of coping with social desirability bias: A review. *European journal of social psychology*, 15(3), 263-280.
- Oulasvirta, A., Rattenbury, T., Ma, L., & Raita, E. (2012). Habits make smartphone use more pervasive. *Personal and Ubiquitous Computing*, 16, 105-114.
- Oulasvirta, A., Tamminen, S., Roto, V., & Kuorelahti, J. (2005, April). Interaction in 4-second bursts: the fragmented nature of attentional resources in mobile HCI. In *Proceedings of the SIGCHI conference on Human factors in computing systems* (pp. 919-928). ACM.
- Radesky, J. S., Kistin, C.J., Eisenberg, S., Gross, J., Block, G., Zuckerman, B., & Silverstein, M. (2016). Parent perspectives on their mobile technology use: the excitement and

- exhaustion of parenting while connected. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 37(9), 694-701.
- Radesky, J. S., Kistin, C. J., Zuckerman, B., Nitzberg, K., Gross, J., Kaplan-Sanoff, M., ... & Silverstein, M. (2014). Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*, 133(4), 843-849.
- Roxburgh, S., Stephens, R. C., Toltzis, P., & Adkins, I. (2001, March). The value of children, parenting strains, and depression among urban African American mothers. In *Sociological Forum* (Vol. 16, No. 1, pp. 55-72). Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers.
- Salvucci, D. D., & Taatgen, N. A. (2008). Threaded cognition: an integrated theory of concurrent multitasking. *Psychological Review*, 115(1), 101.
- Simon, R. J., & Simon, J. L. (1974). Money incentives and family size: a hypothetical-question study. *The Public Opinion Quarterly*, 38(4), 585-595.
- Steiner-Adair, C., & Barker, T. H. (2013). *The big disconnect: Protecting childhood and family relationships in the digital age*. Harper Business.
- Tai, M. C. T. (2012). Deception and informed consent in social, behavioral, and educational research (SBER). *Tzu Chi Medical Journal*, 24(4), 218-222.
- Telgen, T., Van. (2017, June 19). *The impact of parental mobile phone usage during child care on parental responsiveness and early child development*. (Ongepubliceerde masterscriptie). Tilburg University, Tilburg.

Bijlagen

Bijlage 1: observatieschema

Participant ID: _____		Bureau: _____		Date: _____		Time: _____		Coder: _____	
NON CHILD-RELATED ACTIVITIES (absorption) (0 = none, 1 = passive, 2 = occasional, 3 = exclusive)									
Phone manipulation									
Child-Directed Action									
Other									
Specify:									
	1								
CHILD'S REQUESTS FOR ATTENTION (0 = none, 1 = indirect request for attention, 2 = direct request)									
Visual - Eye Gaze									
Visual -Draws attention									
Auditory									
Touching									
Takes/gives object									
➔ object=phone									
Mood (+/-)									
CAREGIVER'S RESPONSE									
Response (Y/N)									
Awareness or Interaction									
Timeliness (Y/N)									
Reject/Neutral/Encourage									
Prioritizing child (Y/N)									
Comments:									

Bijlage 2: codeboek

Coding manual: Waiting room & playground interactions

Caregivers and children up to 5 years will be observed in the waiting room, when they are waiting for their appointment (i.e. when they are not busy with weighing, talking to the receptionist etc.), and when visiting playgrounds. Observation periods will be 10 seconds followed by 10 seconds to record the data on observation sheets. The following behaviors will be observed:

- Caregivers' non child-related activities
- Children's requests for attention
- Caregivers' responses to requests for attention

Observations will be done by one coder, who will code on all three aspects within the 10 second margin.

NON CHILD-RELATED ACTIVITIES

The activities are distinguished as follows:

- **Phone manipulation:** the caregiver manipulates his/her phone (e. g. typing a message, playing a game, browsing etc.).
- **Other:** the caregiver is involved with something other than the mobile phone manipulation. If possible, please specify what the caregiver is doing in the comment space.

Caregivers' non child-related activities are coded in terms of whether the caregivers is involved with them. Involvement is generally coded by indicating yes or no:

- 0** None: if caregivers are not involved in any activity.
- 1** Passive: The caregiver is holding the object but is not interacting with it (this code is not applicable to talking or headphones).
- 2** Occasional: the caregiver is involved in his/her activity but also attends to something else occasionally.
- 3** Exclusive: the caregiver is focused on his/her non child-related activity without attending to anything else.

CHILD'S REQUESTS FOR ATTENTION

The child's requests for attention are coded by the caregivers' modality they address:

- **Visual modality:** looking, waving, jumping up repeatedly
- **Auditory:** sounds made by toys, talking, shouting, crying
- **Touching:** touching the caregiver

Children's requests for attentions are coded in three levels of intensity:

- 0** **None:** the child does not request attention in a specific modality. The space is left blank.
- 1** **Indirect request:** the child glances at the caregiver (checking whether he/she is still there), makes a sound (with a toy or vocal, e. g. muttering to him/herself) or touches the caregiver (e. g. by accident while walking past) without any direct indication of wanting the caregiver's attention.
- 2** **Direct request:** the child stares at the caregiver, directs an utterance at the caregiver or touches/leans on the caregiver.

A separate code is administered if the child **takes an object** from the caregiver or tries to do so.

The child's **emotional state** is coded also as being positive (+) or negative (-); if neutral the space is left blank.

CAREGIVER'S RESPONSE

The caregiver's **response** to the child's requests for attention are coded in terms of the following:

Yes The caregiver is responding to the child's request for attention.

No The caregiver is not responding to the child's request at all.

· **Awareness:** When the parent is fully aware of the child's request for attention it is coded Yes, when the parent is not aware of the child request it is coded No.

· **Timeliness:** Coded if the reaction is appropriately timed by coding Yes (when response is timely) or No (when response is not timely).

· **Reject/Neutral/Encourage:** is coded R (when the request for attention is rejected), N (when the request is neutral), or E (when the request for attention is encouraged)

· **Prioritizing child:** is coded Yes (when the child's request for attention is prioritized over other activities) or No (when the child's request for attention is not prioritized over other activities).

Bijlage 3: debriefing formulier

Titel van de studie: Mobiele media en ouder-kind interactie

Onderzoeker: dr. Mariek Vanden Abeele & dr. Monika Abels

Beste ouder(s),

Momenteel voeren we aan de Universiteit van Tilburg een onderzoek naar het gebruik van mobiele media door ouders en hoe dit de interactie met aanwezige kinderen beïnvloedt. We voeren dit onderzoek uit in wachtruimtes en speeltuinen. Voor het onderzoek observeren we ouders en kinderen gedurende een periode van tien à vijftien minuten. We noteren op een observatieschema of ouders hun telefoon gebruiken, en of ze in dit geval anders reageren op hun kind wanneer het kind aandacht vraagt.

Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden, is het noodzakelijk dat de ouder en het kind niet op voorhand weten dat ze geobserveerd worden. Dat zou hun gedrag immers kunnen beïnvloeden. Het onderzoeksdesign van deze studie werd goedgekeurd door de ethische commissie van de School of Humanities van Tilburg University.

Wij willen u op de hoogte brengen dat wij u en uw kind zonet geobserveerd hebben in het kader van ons onderzoek. Tevens willen wij u om toestemming vragen om de geobserveerde data, waarin u en uw kind volledig anoniem zijn, te gebruiken voor ons onderzoek. We plannen om uw data samen te voegen met de data van andere geobserveerde ouder-kind paren, zodat we statistische analyses kunnen uitvoeren. Indien u liever niet wenst deel te nemen aan de studie, kan u dit nu aangeven. Dan worden uw data vernietigd.

Zoals hierboven reeds aangegeven, zijn u en uw kind volledig anoniem gebleven tijdens de observaties. De geobserveerde informatie, zal vertrouwelijk worden behandeld. De gegevens zullen vijftien jaar bewaard worden op een computer in een folder die beveiligd is met een wachtwoord. Enkel de onderzoekers die betrokken zijn bij dit project hebben toegang tot de data.

Uw deelname aan deze studie is volledig vrijwillig, u kan uw deelname nu beëindigen zonder hier een specifieke reden voor nodig te hebben, u heeft dit alleen mondeling aan te geven aan de onderzoeker die u dit formulier overhandigd heeft. Indien u graag inzage krijgt in de resultaten, kan u uw e-mailadres op een apart formulier achterlaten (dat niet gekoppeld wordt aan het onderzoeksmateriaal).

Als u vragen hebt over de studie of de verwerking van de data kunt u ze nu stellen aan de aanwezige student-onderzoeker of u kunt later contact opnemen met het onderzoeksteam. U kunt dan mailen naar dr. Mariek Vanden Abeele

Uw medewerking aan dit onderzoek is uiterst waardevol voor ons. Indien u nog verdere vragen hebt, aarzel niet om ze te stellen.

Met vriendelijke groet,

Kelly Haens (masterstudent)

Dr. Monika Abels (postdoctoraal onderzoeker)

Dr. Mariek Vanden Abeele (universitair docent)

Bijlage 4: consent formulier**Toestemmingsverklaring**

Ik heb de bovenstaande beschrijving van de studie gelezen en begrijp wat het doel van de studie is. Hierbij geef ik toestemming aan de onderzoeker voor de verzameling en verwerking van mijn gegevens. Ik ben ervan op de hoogte dat er observaties van mij en mijn kind werden gemaakt voor deze studie. Ik weet dat deze gegevens gebruikt zullen worden voor onderzoeks- en onderwijsdoeleinden. Ik begrijp dat mijn identiteitsgegevens niet geregistreerd worden. In plaats daarvan wordt er een deelnemersnummer gebruikt.

Ik ben op de hoogte dat alle gegeven die verzameld worden door middel van de observaties vertrouwelijk behandeld worden; in rapporten of publicaties die volgen uit deze studie zal ik te allen tijde anoniem blijven.

Ik ben geïnformeerd over de mogelijke gevolgen van deze studie en al mijn vragen zijn voldoende beantwoord. Mocht ik nog meer vragen hebben, dan ben ik ervan verzekerd dat de onderzoeker deze zal beantwoorden. Ik neem vrijwillig deel aan deze studie en ben ervan op de hoogte dat ik te allen tijde mijn naam kan opzeggen. Ik hoef hier dan geen reden voor op te geven. Verder begrijp ik dat ik kan weigeren dat mijn gegevens gebruikt worden zonder dat dit gevolgen heeft. Ik ben ervan op de hoogte dat de gegevens 15 jaar lang bewaard zullen worden op een computer in een folder (beveiligd met een wachtwoord). Enkel de onderzoekers en de studenten die betrokken zijn bij dit project hebben toegang tot de data. Na 15 jaar worden de data, inclusief mijn toestemmingsformulier, vernietigd. Ik weet dat ik eventueel mijn e-mailadres kan achterlaten op een apart formulier om achteraf informatie toegestuurd te krijgen over de resultaten. Dit formulier wordt apart bewaard en op geen enkel moment gekoppeld aan de onderzoeksdata. Eens de resultaten zijn teruggekoppeld, wordt dit formulier vernietigd.

Ik heb de tijd genomen om dit formulier te lezen en ik begrijp wat er wordt geschreven.

Graag een kruisje zetten voor de zin indien u akkoord gaat:

_____ Ik ga akkoord met mijn deelname aan het onderzoek dat zal gaan plaatsvinden.

_____ Ik geef toestemming dat de resultaten gebruikt worden voor onderzoeks- en onderwijsdoeleinden.

Deelnemersnummer: _____

Handtekening deelnemer: _____

Bijlage 5: interviewschema**Introductievragen**

- 1 Heeft u een mobiele telefoon?
- 2 Kunt u er wat meer over vertellen? Wat voor model is het, hoe lang heeft u dit model al?
- 3 Hoe vaak gebruikt u deze mobiele telefoon?
- 4 Wat zijn de voornaamste bezigheden die u verricht op uw mobiel?
- 5 Wanneer gebruikt u de mobiele telefoon het meest? Denk aan dagdelen, maar ook taken of die u uit moet voeren waarbij u meer geneigd bent uw mobiele telefoon te gebruiken.
- 6 Gebruikt u ook de telefoon wanneer uw kind(eren) in de buurt is/zijn?
- 7 Gebruikt u ook de telefoon wanneer u op uw kind(eren) moet passen?
- 8 Hoe belangrijk is uw telefoon voor u?

Nu we uw mobiel telefoongebruik hebben besproken, wil ik graag wat grotere onderwerpen aankaarten. U mag vanuit eigen ervaring spreken wanneer u de vragen beantwoordt, maar u wordt ook aangemoedigd wat ruimer te denken. Wat zijn de sociale normen en waarden van andere mensen om u heen? Wat is algemeen geaccepteerd en wat niet? Er zijn geen foute opvattingen.

Motivaties

- 9 Welke motieven heeft u om uw mobiele telefoon in het bijzijn van uw kind(eren) te gebruiken?
- 10 Welke motieven denkt u dat andere ouders hebben voor hun mobiel telefoongebruik in het bijzijn van hun kinderen?
- 11 Denkt u dat er een (of meerdere) grote drijfveer is voor mobiel telefoongebruik van ouders wanneer ze alleen zijn met de kinderen?
- 12 Heeft u ooit redenen om uw telefoon niet te gebruiken wanneer u met uw kinderen bent?

Attitudes

- 13 Wat is uw houding tegenover mobiel telefoongebruik van ouders in het bijzijn van hun kinderen?

- 14 Denkt u dat er gevolgen, zowel positief als negatief, zitten aan het mobiele telefoongebruik, met name voor de kinderen?
- 15 Heeft u ooit zelf effecten op uw kinderen, zowel positief als negatief, door uw mobiel telefoongebruik ervaren?
- 16 Heeft u ooit een andere ouder, of bent u ooit zelf, aangesproken op het mobiele telefoongebruik?
- 17 Wat is de houding van uw kinderen tegenover uw mobiel en tegenover u wanneer u de mobiele telefoon gebruikt?

Bewustzijn

- 18 In hoeverre bent u zich bewust van uw mobiele telefoongebruik? Denk aan tijd die u op uw mobiele telefoon spendeert, hoe snel u afgeleid wordt, etc.
- 19 Bent u zich meer bewust van uw mobiele telefoongebruik wanneer uw voor uw kind(eren) moet zorgen?
- 20 Zou u zeggen dat u een soort routine (habituële handeling) ontwikkeld hebt waarmee u uw telefoon gebruikt? Denk aan dat ene app bijvoorbeeld tot het gebruik van een andere app kan leiden?
- 21 Spendeert u ooit een langere tijd op uw telefoon, bijvoorbeeld onbewust door routine, wanneer u alleen bent met uw kind(eren)?
- 22 Hoe zou u andere ouders omschrijven? Denkt u wel eens dat ze teveel tijd op hun mobiele telefoon spenderen wanneer ze met hun kinderen zijn? Denkt u wel eens dat ze wellicht verslaafd zijn aan hun mobiele telefoon?
- 23 Denkt u ooit zelf een telefoonverslaving te hebben of te ontwikkelen?
- 24 Heeft u ooit het gevoel gehad dat uw kind(eren) minder aandacht kreeg van u omdat u bezig was met uw mobiele telefoon? Bijvoorbeeld het beantwoorden van werkgerelateerde e-mails of appen met vrienden?

Bedankt voor het beantwoorden van de vragen, als u nog vragen of opmerkingen heeft dan mag u deze nog stellen. Zo niet, gaan we nu de recorder uitzetten en ons gesprek afronden.

Bijlage 6: toestemmingsverklaring

Toestemmingsformulier interview ouders en hun mobiele telefoon

Verantwoordelijke onderzoeker: dr. Mariek Vanden Abeele

Beste ouder,

Bedankt voor je deelname aan deze interviewstudie. Het doel van deze studie is om meer inzicht te verkrijgen in hoe en waarom ouders hun mobiele telefoon gebruiken in het bijzijn van hun kinderen. Het volledige interview neemt ongeveer drie kwartier in beslag.

Tijdens het interview zullen er audio opnames worden gemaakt. Dit wordt gedaan zodat de onderzoeker achteraf goed terug kan luisteren naar wat u verteld heeft. Uw naam zal echter nooit gekoppeld worden aan deze opnames. In plaats van uw eigen naam, zal er een pseudoniem worden gebruikt. De opnames worden op de computer van de verantwoordelijke onderzoeker bewaard, waar alleen de onderzoekers van de desbetreffende studie toegang tot hebben met behulp van een wachtwoord. De opnames worden 15 jaar lang bewaard.

Het zou kunnen dat de resultaten van deze studie wetenschappelijk gepubliceerd worden. Ook in deze publicatie zullen je persoonlijke gegevens nooit bekend gemaakt worden. Dat is ook niet het geval voor schriftelijke of mondelinge presentaties van de resultaten, tenzij hier expliciet om uw toestemming is gevraagd.

Uw deelname aan deze studie is geheel vrijwillig. U kunt uw deelname te allen tijde beëindigen zonder hier een specifieke reden voor nodig te hebben. Dit heeft geen consequenties. Als u niet akkoord gaat met het maken van audio opnames heeft dit ook geen consequenties voor u.

Als u nog vragen heeft over de studie of de verwerking van de data kunt u ze nu stellen aan de onderzoeker of je kunt later contact opnemen met de onderzoekers. U kunt dan mailen naar:

U wordt nu verzocht de tekst hieronder zorgvuldig te lezen en te ondertekenen:

Toestemmingsverklaring

Ik heb de bovenstaande beschrijving van de studie gelezen. Hierbij geef ik toestemming aan de onderzoeker voor de verzameling en verwerking van het interview. Ik ben ervan op de hoogte dat er opnames van mij worden gemaakt. Ik weet dat deze gegevens wellicht gebruikt worden voor onderzoeks- en onderwijsdoeleinden. Ik begrijp dat mijn identiteitsgegevens niet zullen worden gekoppeld aan de opnames.

Ik neem vrijwillig deel aan deze studie en ben ervan op de hoogte dat ik te allen tijde mijn deelname kan opzeggen. Ik hoef hier dan geen reden voor op te geven. Verder begrijp ik dat ik kan weigeren dat mijn opnames gebruikt worden. Ik ben ervan op de hoogte dat de opnames 15 jaar bewaard zullen worden en daarna worden vernietigd. Mocht ik nog meer vragen hebben, dan ben ik ervan verzekerd dat de onderzoeker deze zal beantwoorden. Ik heb de tijd genomen om dit formulier te lezen en ik begrijp wat er wordt geschreven.

Plaats: _____

Datum: _____

Handtekening deelnemer: _____